NECESITATEA REVIZUIRII PRACTICII DE STABILIRE A PREŢULUI LA GAZE NATURALE ÎN MOLDOVA ÎN CONTEXTUL PROCESELOR EUROPENE

Natalia TIMOFTE,
Magistru în Ştiinţe Energetice(Marea Britanie),
Institutul Energetic al Academiei de Ştiinţe al Moldovei

Republica Moldova după tratative îndelungate începute încă în anii 2003-2004 privind aderarea la aşa numitul proces de la Atena, care s-a transformat ulterior în Comunitatea Energetică, a devenit în anul 2010 membru al acestei formaţiuni geografice menite să faciliteze integrarea ţărilor europene din vecinătate cu Uniunea Europeană (UE) în strategie şi procese de dezvoltare ale UE. În anul 2011, anul in care şi Ucraina a aderat la această organizaţie, Moldova a prezidat în Comunitatea Energetică (ComEn) şi această perioadă a fost marcată prin rezultate majore, inclusiv semnarea pe 06 octombrie 2011 în Chişinău a deciziei Consiliului Ministerial al ComEn privind implementarea a aşa numitului al 3-lea Pachet Legislativ al UE care vizează crearea Pieţei Interne de Energie şi include piaţa de energie electrică şi piaţa de gaze naturale.[1]

În cadrul procesului de formare a pieţii interne de gaz, ca parte componentă a Pieţei Interne de Energie, angajamentul semnat pe 06 octombrie 2011 reprezintă nu numai extindere strategică a hotarelor acestui proces prin includerea ţării de importanţă excepţională în regiune cum este Ucraina, dar şi atribuirea acestui proces caracterului general european.[2] Printre problemele majore în procesul consolidării pieţei europene de gaz sînt îmbunătăţirea interconexiunilor intre ţările Europene, accesul non-discriminatoriu la sistemul de transport şi de depozitare a gazului, si modul de stabilire a preţului la gaz. În cele ce urmează vor fi reflectate succint modificări esenţiale ce au loc în ultimii ani în modul de stabilire a pretului la gaz în procesul creării pieţei europene de gaz şi a dezvoltării comerţului cu gaz, în contextul aderării Moldovei la acest proces şi semnării contractului nou de aprovizionare cu gaz.

Printre obiectivele-cheie ale UE sânt asigurarea dezvoltării economice durabile, securităţii de aprovizionare cu energie şi resurse energetice, şi disponibilităţii fizice şi neîntrerupte a acestora pe piaţă la **preţ accesibil pentru toţi consumători** (privaţi şi industriali), respectând totodată cerinţele legate de protecţia mediului ambiant.[3] Realizarea acestor obiective stă la baza celui de-al 3-lea pachet legislativ al UE, la principiile căruia s-a subsemnat recent şi R. Moldova, şi care este menit să asigure ca Piaţa Internă de Energie să devină pe deplin operaţională in viitorul cît mai apropiat şi să contribuie la sporirea calităţii serviciilor prestate, a gradului de transparenţă a pieţelor angro şi de retail, fortificării regulilor de protecţie a consumatorilor, eficientizării activităţii de reglementare a sectorului şi colaborării mai bune transfrontaliere şi în domeniul investiţional.

Aplicabil pentru domeniul gazului acest pachet legislativ conţine Directiva 2009/73/UE privind regulile comune pentru piaţa internă de gaz natural aprobată pe 13 iulie 2009 care a intrat în

---

[1] Sursa: Decision of the Ministerial Council of the Energy Community on the implementation of […], Directive 2009/73/EC, […] Regulation (EC) 715/2009 and amending Articles 11 and 59 of the Energy Community Treaty, 06 octombrie 2011, Chisinau, Moldova, www.energy-community.org
[2] Cu excepţia Elveţiei şi Belorusiei
[3] Surse: Green Paper - *Towards a European Strategy for the security of energy supply*, COM(2000)0769, şi *Tratatul Uniunii Europene* din 1992

vigoare începând cu 3 martie 2011 si Regulamentul nr. 715/2009/UE privind condiţiile de acces la sistemul de transport a gazului natural.[4]

Directiva 2009/73/UE stabileşte regulile comune pentru transport, distribuţie, aprovizionare şi depozitare a gazului natural, organizare şi funcţionare a sectorului de gaze, acces la piaţă, criteriile şi procedurile de autorizare a activităţilor de transport, distribuire, aprovizionare şi depozitare a gazului natural şi de operator de sistem. Conform acestei Directive, ţările membre ale UE trebuie să asigure, printre altele, ca începând cu 3 martie 2012 activitatea de transport a gazului să fie separată de cea de producere sau furnizare.[5] Totodată, va devini inadmisibilă exercitarea controlului direct sau indirect de către operatorul sistemului de transport asupra segmentului de furnizare şi vice-versa.[6] Anume această clauză, care devine obligatorie şi pentru Moldova începând cu 01 iunie 2016,[7] în urma deciziei adoptate pe 06 octombrie 2011, a provocat mai multe opinii controversate şi rezistenţă din partea Gazprom'ului care pe ziua de azi deţine controlul asupra transportului şi aprovizionării cu gaze naturale din Moldova.

Este de menţionat că Gazprom furnizează gaz în 19 ţări ale UE[8] şi are experienţă majoră în ajustare activităţii sale la cerinţele UE de formare a pieţei interne de gaz, proces care este treptat implementat din anul 1999. În anul 2010, Gazprom'ul a livrat în ţările UE 128 miliarde m3 (bcm), iar în cele al ComEn – 43bcm, incl. 35.3bcm în Germania şi 36.5bcm în Ucraina. În Moldova, partea dreaptă a r.Nistru consumul de gaz a fost de 1.18bcm, sau cca 1/3 din gazul total livrat în Republica, incl. Transnistria – 3.2bcm.[9] Aşadar, consumul de gaz în Moldova (partea dreapta a r.Nistru) alcătuieşte doar 0.7 % din totalul livrărilor de gaz de către Rusia în ţările UE şi al ComEn. În urma implementării în Moldova a regulilor stabilite in al 3-lea pachet legislativ al UE, activitatea Gazprom'ului în această ţară se va înscrie în modificările ce au loc in ţările membre ale UE, inclusiv Germania, Franţa, Austria şi altele. Transformările care au loc în ultimii ani în Germania – partenerul nr. 1 al Gazprom'ului pe piaţa Europeană – se evidenţiază prin complexitate excepţională în cadrul Europei.[10] Totodata, exemplul companiei germane E.ON – unul din lideri pe piaţa europeană şi partener strategic al Gazprom'ului în Europa - arată că avantajele economice pierdute în rezultatul diminuării rolului monopolist pe piaţă au fost compensate prin implicare în activităţi noi şi de perspectivă cum ar fi comerţul cu gaz, proiecte de energie regenerabilă şi altele.[11]

Acum să încercăm să analizăm transformările ce au avut loc în ţările Europene în ultimii ani în contextul creării pieţei interne de gaz.

Ultimul deceniu a fost marcat pentru UE cu schimbări majore rezultate din aderarea la aceasta, în decurs a 3 ani, 2004 şi 2007 respectiv, a 12 ţări, majoritatea acestora făcând parte din fostul lagăr socialist şi reprezentând deosebiri majore politice şi economice faţă de cele 15 ţări ale UE cum sânt Germania, Franţa, Marea Britanie, Italia, Spania, Olanda şi altele. Procesul de

[4] Sursa: http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:L:2009:211:SOM:EN:HTML
[5] "Furnizare" înseamnă vânzarea, inclusiv revânzarea de gaze naturale către clienţi. Sursa: Directiva 2009/73/UE, art.2(7)
[6] Sursa: ***Directiva 2009/73/EC***, capitolul 3, art. 9
[7] Vezi ref. 1, art. 8
[8] Surse: ***Gazprom Databook 2011***, http://gazprom.ru/investors/reports/2011 şi ***Republica Moldova în Cadrul Securităţii Europene de Aprovizionare cu Gaze Naturale***, Natalia Timofte, Akademos, nr.3 (22), septembrie 2011, Chisinau, Moldova
[9] Surse: ***Gazprom Databook 2011***, www.gazprom.ru, şi Raport ANRE 2010, www.anre.md.
[10] Sursa: ***The German Gas Market post 2005: Development of Real Competition***, Oxford Institute for Energy Studies, Heiko Lohmann, Septembrie 2009
[11] În 2010, volumul de gaz comercializat de către E.ON Energy Trading a crescut cu 34%, sau cu 113 % în perioada 2008-2010, iar implicarea în proiecte de energie regenerabilă a rezultat în instalarea a cca 3.2GW în decurs a aproape 3 ani şi investiţii de cca 6 milliarde euro începând cu 2007. Surse: www.eon.com

consolidare al UE în formatul ei actual şi întroducerea metodelor mai performante de activitate, în special în sectorul gaze, se arată a fi deosebit de complex şi complicat, şi imposibil de a fi realizat fără aplicarea condiţiilor stricte şi comune pentru toţi.

Spre exemplu, in Germania – importatorul nr.1 de gaze in Europa şi punte de legatura între Vest şi Est – schimbări majore în ajustare la condiţiile stabilite de către UE în directia crearii pietei interne de gaz au inceput doar in anul 2009 in urma aplicarii de catre Comisia Europeana a penalităţii în valoare totală de 1.1miliarde euro companiilor E.ON/E.ON Ruhrgas şi GDF Suez pentru segmentarea ilegală a pieţei şi aplicarea condiţiilor discriminatorii în afaceri.[12] Paralel cu aceste companii, Comisia Europeană a supus investigării multiple alte companii cu poziţii dominante pe piaţa gazelor din ţările membre al UE, cum sînt ENI, RWE şi altele, care au evitat penalităţi prin ajustarea practicilor sale de afaceri la cerinţele stabilite în legislaţia UE.[13]

După cum este bine cunoscut, gazul natural este furnizat preponderent în baza contractelor de lungă durată semnate conform înţelegerilor bilaterale inter-guvernamentale. Totodată, în ultimii ani, în Europa se dezvoltă activ şi comerţul cu gaz pe termen scurt (în continuare: comerţ cu gaz) care serveşte drept alternativă contractelor de lungă durată. În cazul R. Moldova ultimul contract privind furnizarea şi tranzit a gazului natural pentru perioada 2007-2011 a fost semnat cu Gazprom în anul 2006 şi termenul de valabilitate a acestuia a fost extins pe durata trimestrului 1 al anului 2012. Conform acestui contract preţul la gaz în perioada 2008-2011 a fost calculat în baza formulei care "...**reflectă principiile de piaţă**" cu aplicarea în anii 2008-2010 a **coeficienţilor diminuative**.[14]

Asa, preţul mediu anual de procurare a gazelor naturale în perioada 2008-2011 a constituit 232, 264, 250 si 346$/000m3, respectiv pe fiecare an. Pentru trimestrul 1 al anului 2012 pretul la gaz este stabilit la nivel de 387,96$/000m3, depasind cu cca 30% pretul stabilit in perioada respectiva al anului 2011.[15] Aici, pentru comparaţie se poate de menţionat că preţul la gaz rus furnizat la hotarul Germaniei în anii 2009-2011 a constituit, respectiv pe fiecare an, 318.8, 296 şi 381.5$/000m3, iar în ianuarie 2012 – 443.9$/000m3.[16] **Aşa, preţul mediu anual al gazului rus furnizat în Moldova în anii 2009-2011 era doar cu 55-36 $/000m3, respectiv, mai jos decît cel la hotar cu Germania, iar la începutul anului 2012 această diferenţă a constituit 56$/000m3**. Totodată, **în ianuarie 2012, preţul la gaz stabilit pentru Moldova a depăşit cu cca 75 $/000m3 preţul la gaz comercializat pe piaţă în Germania, Olanda şi Belgia.**[17]

În acest context se cere a fi menţionat că produsul intern brut (PIB) pe cap de locuitor în Moldova este cel mai jos în Europa, inclusiv şi ţările ComEn, fiind de cca 5 ori mai jos decît cel al României, 2 – Ucrainei, 6 - Rusiei şi mai mult de 20 ori mai mic decît cel al Germaniei, Olandei şi a

[12] Sursa: www.europa.eu
[13] Sursa: www.ec.europa.eu
[14] Sursa: http://www.gazprom.ru/press/news/2011/december/article126953
[15] Sursa: ***Raport ANRE 2010***, www.anre.md, si http://www.moldovagaz.md/news/ru/2012/february/article110
[16] Surse: ***Actual Market Prices for Non-Fuel and Fuel Commodities, 2009-2012***, IMF, 08 februarie 2012, www.imf.org
[17] Aici referinţa se face la preţurile day-ahead (şi month-ahead) cotate pe NCG (Germania), TTF (Olanda) şi Zee (Belgia), care pe 13 ianuarie 2012 erau, respectiv, de 22.3, 22.2 şi 22.36 €/MWh. Totodată preţul la gaz stabilit la hotarul Germaniei în baza contractelor de lungă durată pentru trimestrul 1, 2012, este: pentru gaz rus - 31.87€/MWh, norvegian – 30.74€/MWh şi olandez – 29.87€/MWh. Sursa: ***European Gas Markets***, ICIS Heren Gas, 16 ianuarie 2012. **Nota:** pentru convertare în $/000m3 a fost aplicat coeficientul de 10.83kWh/m^3 (valoare calorifică brută) practicat de Eurogas (The European Union of the Natural Gas Industry), www.eurogas.org şi rate oficiale de schimb valutar al Băncii Naţionale al Moldovei, http://www.bnm.md

Belgiei.[18] Totodată, Moldova în cadrul European are imagine profund înrădăcinată de ţară cea mai săracă şi cu calitate redusă a guvernării. Dar, paşii întreprinşi de Guvernul R. Moldova în ultimii doi ani, se văd a fi cele mai semnificative în ultimul deceniul în direcţia progresului calitativ major pe plan extern în special cel european,[19] fapt care întăreşte speranţa reapărută în ultimul timp de îmbunătăţire reală a politicii şi economiei acestei ţări.

Crearea pieţei europene de gaz şi intensificarea comerţului cu gaz în spaţiu european, şi aici ne referim deja nu numai la ţările membre al UE, dar şi la ţările din Comunitatea Energetică, incl. Moldova şi Ucraina, care, după cum a fost menţionat mai sus, s-au alineat acestui proces de transformare şi integrare, va contribui la ajustarea preţurilor la gaz **conform cerinţelor pieţei** şi la formarea condiţiilor necesare pentru a evita situaţii profund eronate cu consecinţe economice şi politice grave cum a fost, de exemplu sfârşitul anului 2008 începutul anului 2009.

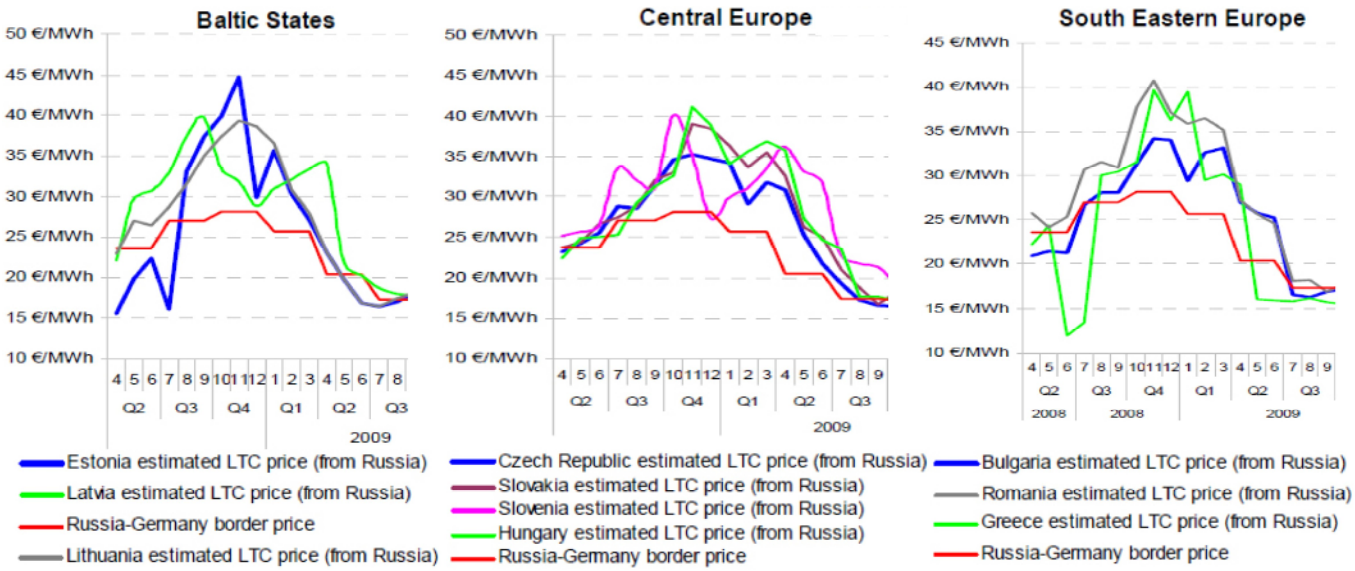
După cum este bine cunoscut, preţul la gaz furnizat în baza contractelor de lungă durată este preponderent bazat pe preţul la petrol şi produse petroliere. În vara anului 2008, preţul la petrol a atins nivelul maxim înregistrat, marcând o creştere de cca 3 ori în decurs a şase ani. Această schimbare a rezultat în creşterea rapidă a preţului şi la alte resurse energetice, corelate direct sau indirect cu preţul la petrol, cît şi-n reducere semnificativă a consumului.[20]

Aşa, la sfârşitul anului 2008, cererea la gaz s-a redus comparativ cu perioada respectivă a anului 2007 cu 12.4% în noiembrie şi 9% în decembrie. Lunile ianuarie-martie a anului 2009 au fost marcate prin temperaturi deosebit de joase comparativ cu anii precedenţi şi în perioada istorică mai îndelungată de timp. Cu toate aceste cerere la gaz în februarie şi martie 2009 a scăzut cu 8% şi 16%, respectiv, comparativ cu perioada respectivă din 2008, ca urmare aprofundării efectelor recesiunii.[21]

Iar evenimentele din ianuarie 2009 - aici ne referim la conflictul Ruso-Ucrainean - au zdruncinat toată Europa şi au confirmat necesitatea stringentă de modificări majore în modul de funcţionare a sectorului gaze şi în special în practica stabilirii preţurilor la gaz în contracte de lună durată. Conflictul sus-menţionat a rezultat nu numai în încetarea pe parcurs a trei săptămâni a aprovizionării cu gaz în perioada cea mai rece a anului a consumătorilor proponderent dependenţi de o singură sursă de aprovizionare, dar şi-n semnarea contractului cu Gazprom de aprovizionare cu gaz a Ucrainei la preţ excesiv de înalt. Preţul stabilit în contractul sus-menţionat a fost nu numai cel mai înalt vreodată stabilit pentru această ţară, dar şi cu mult depăşind preţul la gazul rus stabilit la hotar cu Germania.[22] Această situaţie, după cum se vede în cele ce urmează, a avut loc şi-n ţările Baltice şi a Europei Centrale, de Est şi Sud-Est.[23]

---

[18] Sursa: ***World Economic Outlook Database***, IMF, September 2011, www.imf.org
[19] Sursa: ***European Voice***, din 29 septembrie 2011, p.12
[20] Sursa: ***BP Statistical Review of World Energy***, June 2011 and http://www.imf.org/external/np/res/commod/Table1.pdf
[21] Surse: ***Market Observatory for Energy – Quaterly Report on European Gas Markets***, volumul 1, nr.1, octombrie-decembrie, 2008 şi volumul 2, nr.1, ianuarie-martie 2009, Comisia Europeană, DG Energy, Brussel
[22] Surse: ***Russian and CIS Gas Markets and Their Impact on Europe*** şi ***The Impact of the Economic Crisis on Russian and CIS Gas Markets***, Simon Pirani, 2009, Oxford Institute for Energy Studies, UK, pp. 102, 293 şi 21,23, respective, şi Simon Pirani, Jonathan Stern and Katja Yafimava, **The April 2010 Russo-Ukrainian gas agreement and its implications for Europe**, Oxford Institute for Energy Studies, UK, June 2010, p.20
[23] Sursa: ***Market Observatory for Energy – Quaterly Report on European Gas Markets***, volumul 4, nr.2, aprilie-iunie 2011, Comisia Europeană, DG Energy, Brussel

Diagrame 1-3. Preţuri la gas natural furnizat în baza contractelor de lungă durată în Europa Centrală şi de Sud-Est şi în ţările Baltice, trimestrul 2, 2008-tr. 3, 2009

Surse: Eurostat COMEXT, Gas Strategies, Quaterly Report on European Gas Markets, vol. 4, issue 2, EC, DG-Energy

În perioada tr. 3, 2008 - tr. 2, 2009 diferenţe maxime înregistrate între preţul la gaz rus livrat în baza contractelor de lungă durată la hotarul Germaniei şi cel la hotarele ţărilor prezentate mai sus au fost între 10-17€/MWh, sau cca 144-245$/000m3. Pentru România, de exemplu, diferenţa maximă a fost de cca 13€/MWh, sau 186$/000m3.[24]

Acest fapt a fost cauzat de formulele aplicate la stabilirea preţului de gaz, inclusiv şi pentru R.Moldova, care se caracterizează prin diferenţe regionale şi dependenţă majoră faţă de preţul la produse petroliere.[25] Aşa, spre exemplu, tradiţional ponderea preţului la produse petroliere în formula de calcul a preţului la gaz furnizat în Europa de Est era de cca 95%, iar în Europa de Vest de cca 84%. Doar în Marea Britanie, unde piaţa gazului a fost liberalizată cu mult înaintea Europei continentale şi comerţul cu gaz este cel mai dezvoltat în ziua de azi, formula de calcul a preţului la gaz în contractele de lungă durată este bazată pe cca 40% pe preţ la gazul comercializat pe piaţă şi doar cca 30% pe preţ la produse petroliere, celelalte 30% din indice reflectând nivelul general de inflaţie, preţurile al energie electrică şi altele.

Din cele prezentate mai sus se vede că în Europa preţul la gaz stabilit în contracte de lungă durată în baza indexării istorice **au atins cote maxime în perioada cea mai eronată** şi anume în condiţiile de criză financiară mondială, recesiune generală economică şi de reducere semnificativă a consumului de gaz.

În prezentul articol, ţinând cont de cerinţele standard stabilite la volumul publicaţiei, nu este posibil de a prezenta mai detaliat efectele profund negative economice, politice şi sociale rezultate din aplicarea preţurilor eronate, după cum a fost arătat mai sus, la resurse energetice strategice, cum este gazul natural. Pentru o ţară ca R.Moldova aceste efecte sânt foarte bine simţite, dar cu părere de

[24] Vezi Nota din ref. 17

[25] Sursa: ***Energy Sector Inquiry***, European Commission, DG-Competition, Brussels, Belgium, 10 ianuarie 2007, pp.103-104, şi http://www.moldovagaz.md/news/ru/2012/february/article110. **Nota**: Platts aplică în indicatorul său a preţurilor la gaz indexate în baza produselor petroliere ponderea de 45% pentru motorină cu 0.1% de sulf şi 55% pentru păcură cu 1% de sulf. Sursa: ***Methodology and Specifications Guide: European Natural Gas Assessments and Indices***, Platts, August 2011

rău nu suficient studiate şi respectiv fără aplicarea încă a tuturor măsurilor necesare de prevenire a acestora. Spre deosebire de ţările vecine şi din regiune, R.Moldova are gradul cel mai înalt de dependenţă de import a gazului, iar producerea locală de energie electrică şi termică este pe peste 90 % bazată pe utilizarea gazului natural.[26] **Paşii majori întreprinşi în ultimii ani de integrare a R.Moldova în procese europene şi anume în întegrarea în procesul creării pieţei europene de electricitate şi gaz sânt de importanţă vitală pentru dezvoltarea ulterioară a acestei ţări.** Este evident că efectele acestor paşi încă nu se dau a fi simţite, dar exemplul celorlalte ţări din spaţiu european confirmă necesitatea transformărilor iniţiate.

În contextul semnării a noului contract de import şi tranzit a gazului în R. Moldova, si în contextul transformărilor majore în acest aspect în Europa, **este necesară revizuirea modului de stabilire a preţului**.

Necesitatea renegocierii condiţiilor contractuale de lungă durată, inclusiv a modului de stabilire a preţurilor la gaz, este confirmată nu numai de reprezentanţii de vârf al Comisiei Europene,[27] dar şi de majoritatea reprezentanţilor al industriei europene de gaz şi, de fapt, este deja practicată de către partenerii de bază al Gazpromului pe piaţa europeană.[28] Presiunea asupra preţurilor stabilite în baza formulei clasice, menţionate mai sus, s-a acutizat în special din anul 2009, piaţa gazului fiind caracterizată de atunci, şi estimativ în apropiaţii cel puţin 2 ani, prin oferta eccesivă faţă de cerere, inclusiv prin nivelul jos de utilizare a gazului depozitat. Aşa, consumul de gaz în prima jumătate a anului 2011 a fost cu 7% mai jos comparativ cu perioada corespunzătoare din 2010, iar nivelul stocurilor de gaz, pe data de 20 ianuarie 2012, depăşea cu 10% cele din ultimii doi ani. Rata joasă de utilizare a acestora se datora, printre altele, condiţiilor climaterice şi majorării ofertei.[29]

Unul din argumentele decisive în favoarea acestor modificări a fost dezvoltarea semnificativă în Europa de Vest a comerţului la zi, procesul care a inclus în ultimii ani şi numeroase ţări din Europa Centrală şi de Sud-Est, cât şi ţările Baltice, şi în diferenţa majoră între preţurile spot şi cele din contracte de lungă durată. Aşa, în decurs a perioadei de cca ¾ din anul 2009, diferenţa între preţurile spot şi cele din contracte de lungă durată era de cca 2, uneori chiar aproape 3, ori. În tr. 2 şi 3 al anului 2009, preţurile spot la gaz erau în jur de 10€/MWh, în timp ce preţurile stabilite în baza contractelor de lungă durată erau în jur de 20€/MWh.[30] În general, în decurs a ultimilor ani, preţurile spot s-au menţinut preponderent la nivel semnificativ inferior celora stabilite în baza contractelor de lungă durată. La evoluţia preţurilor spot se observă gradul înalt de corelare dintre Marea Britanie şi Belgia, cît şi Olanda, Germania, Franţa. Aici trebuie menţionat că preţurile spot şi cele la gaz natural lechifiat (GNL) sînt strâns corelate în Marea Britanie şi în Belgia, dar mai puţin corelate în Franţa.

---

[26] Sursa: Biroul Naţional de Statistică al Republicii Moldova, http://www.statistica.md

[27] Sursa: adresarea Dl Philip Lowe, Director-General al Directoratului pentru Energie al Comisiei Europene, ***Market Observatory for Energy – Quaterly Report on European Gas Markets***, volumul 4, nr.2, aprilie-iunie 2011, Comisia Europeană, DG Energy, Brussel

[28] Surse: ***European Gas Daily***, Platts, vol.16, nr.131, 12 iulie 2011, şi ***The Transition to Hub-Based Gas Pricing in Continental Europe***, Jonathan Stern and Howard Rogers, March 2011, Oxford Institute for Energy Studies, UK

[29] Surse: ***Market Observatory for Energy – Quaterly Report on European Gas Markets***, vol. 4, nr.2, 2011, European Commission, DG Energy, Brussel, ***Gas Storage Europe***: www.gie.eu.com, ***Gas Prices Test Oil Link, 2011 Global Energy Outlook – Gas Markets***, William Powell, Decembrie 2010, Platts International Gas Report, and other

[30] Sursa: ***Market Observatory for Energy – Quaterly Report on European Gas Markets***, volumul 4, nr.2, aprilie-iunie 2011, Comisia Europeană, DG Energy, Brussel

În contextul celor menţionate, coexistenţa preţurilor la gaz stabilite pe piaţă şi a celor rezultate din indexare în baza preţurilor la petrol şi produse petroliere se vede a fi nedurabilă. Pentru recuplarea acestora preţurile la petrol trebuie sa se coboare sub 50$/bbl şi să se menţină la acel nivel perioadă îndelungată.[31]

Începutul anului 2010 a fost marcat prin cereri numeroase de reducere a preţurilor contractuale la gaz, cît şi de reducere a clauzei contractuale de take-or-pay (ia-sau-plăteşte). Printre solicitanţi al acestor modificări erau E.ON, Wingas, Botas, ENI, RWE, Econgas şi alţii. Totodată, în luna august 2010, E.ON Ruhrgas a declarat **necesitatea modificării mecanismelor de indexare a preţului la gaz, ajustarea acestuia la preţul din piaţa relevantă, şi ajustarea frecvenţei şi vitezei de revizuire a preţurilor stabilite la gaz**.[32] Ca rezultat, Gazpromul a convenit cu mai multe companii că, începând cu octombrie 2009 şi pe durata iniţială de 3 ani, cca 15% în formula de indexare a preţului la gaz va reflecta preţurile comerciale la gaz (tranzacţionate pe piaţă) şi majoritatea companiilor au primit acceptul de a eşalona în timp volumurile ne utilizate conform clauzei stabilite de take-or-pay.[33] Aici se poate de menţionat că aceste "compromisuri" din partea Gazprom'ului n-au afectat rezultatele sale financiare generale. Veniturile net a Gazpromului în anul 2011 se estimează a fi de cca $40 miliarde, sau cu 25% mai mult decât în 2010.[34]

La rândul său, compania GDF SUEZ, deţinătorea contractelor de durată până-n anul 2030 cu Gazprom'ul privind furnizarea gazului, a decis la sfârşitul anului 2011 că ponderea preţurilor la gaz stabilit pe piaţă va constitui 25% în contractele sale de lungă durată privind aprovizionare cu gaz (comparativ cu cele 10% aplicate în 2010).[35]

Concluzii. Autorul prezentului articol î-şi propune de a prezenta în publicaţii ulterioare, ca exemplu aplicabil şi pentru R.Moldova, procesul de liberalizare a pieţei de gaz în ţările europene, integrarea europeană a infrastructurii de aprovizionare cu gaz, dezvoltarea comerţului cu gaz, evoluţia modului de stabilire a preţului la gaz, cît şi alte probleme-cheie care fac parte din procesul de creare a pieţei europene de gaz.

Ca concluzie la publicaţie actuală se cer a fi menţionate următoarele.

Este evident faptul că în urma transformărilor majore în ultimii ani în UE în procesul creării pieţiei interne de gaz, care au rezultat în diminuarea capacităţii Gazpromului de a-şi impune interesele sale pe această piaţă, inclusiv prin preţuri şi condiţii contractuale aplicate, această companie, reprezentând interesele Rusiei, va face tot posibilul de a-şi compensa veniturile pierdute prin intensificarea presiunii asupra ţărilor cu capacitate redusă de a-şi apăra interese sale şi aflate în izolare, totală sau parţială, faţă de schimbările majore în restul Europei. Aşa ţară este şi R.Moldova.

Totodată nu trebuie să uităm că Moldova asigură tranzit a mai mult de 10% din gaz total livrat de către Rusia în direcţia europeană. Acest fapt, până la realizarea proiectului South Stream,

---

[31] Sursa: ***The Transition to Hub-Based Gas Pricing in Continental Europe***, Jonathan Stern and Howard Rogers, March 2011, Oxford Institute for Energy Studies, UK

[32] Sursa: *Natural gas markets in Europe – Challenges and developments*, Klaus Schäfer, Chairman of the Board of Management of E.ON Ruhrgas AG, 25 August 2010

[33] Sursa: ***The Transition to Hub-Based Gas Pricing in Continental Europe***, Jonathan Stern and Howard Rogers, March 2011, Oxford Institute for Energy Studies, UK

[34] Surse: http://gazprom.ru/press/news/2012/february/article128802, ***Raportul Annual pentru 2010, raportul Financiar 2010*** şi ***Gazprom Databook 2011***, www.gazprom.ru.

[35] Surse: ***European Gas Daily***, Platts, vol.16, nr.131, 12 iulie 2011 şi ***European Spot Gas Markets***, ICIS Heren Gas, 23 ianuarie 2012. **Nota**: Franţa se află pe locul 4 printre ţările europene după volumul de import a gazului, după Germania, Italia şi Marea Britanie. Sursa: ***BP Statistical Review of World Energy***, June 2011

estimat a fi dat în exploatare în anul 2015, cât şi în condiţiile în care tratativele privind achiziţionarea de către Gazprom a sistemului de transport a gazului din Ucraina avansează lent,[36] asigură Moldovei pârghii suficiente de a-şi proteja interesele în domeniul stabilirii preţului la gaz. Prin urmare, următorul contract cu Gazprom privind aprovizionare şi tranzit a gazului, care urmează a fi semnat în viitorul apropiat, va arăta capacitatea aplicării acestor pârghii, cît şi gradul calitativ al guvernării noastre.

Integrarea ulterioară a Moldovei în procesele europene poate aduce beneficii majore ţării noastre chiar şi în viitorul apropiat. În urma demersurilor făcute în direcţia aderării Moldovei la ENTSOE,[37] se vede a fi necesară includerea noastră şi în ENTSOG,[38] fapt care va permite dezvoltarea interconexiunilor necesare cu ţările vecine, în special cu România, care deja este membru acestor structuri regionale şi care se caracterizează prin preţuri la gaz printre cele mai joase în UE.[39] Participarea noastră în proiecte regionale, cum sânt de exemplu construcţia terminalelor de recepţionare a GNL în Odesa şi Constanţa, ne-ar permite de a realiza obiectivul de diversificare a căilor şi surselor de aprovizionare cu gaz.[40]

În ziua de azi în Europa în perioade caracterizate prin consum maxim la gaz, cum sînt zilele cele mai reci a anului, resurse alternative de energie şi piaţa spot a gazului nu servesc încă în calitate de alternativă viabilă gazului şi, respectiv, relaţiilor stabilite în baza contractelor de lungă durată. Totodată, realizarea ulterioară a obiectivelor UE în direcţia eficientizării consumului de resurse energetice şi majorării ponderii resurselor alternative în consum de energie, cât şi realizarea proiectelor noi de aprovizionare cu gaz, cum sînt branşamentul doi al Nord Streamului, South Stream, eventual şi Nabucco, dar şi multiple proiecte de GNL aflate la etapa de proiectare/realizare, şi altele, vor accentua surplusul de ofertă faţă de cerere la gaz, înregistrată în ultimii ani. Dezvoltarea ulterioară a comerţului cu gaz va permite includerea în acest proces în viitorul apropiat şi a ţărilor din vecinătatea noastră: România şi Ucraina, şi va contribui la ajustarea ulterioară a practicii Gazpromului conform cerinţelor pieţei. Pe ziua de azi Gazpromul deja î-şi intensifică prezenţa pe piaţa spot în mai multe ţări europene şi promovează dezvoltarea acesteia inclusiv şi-n Rusia.[41]

În cele de mai sus am reflectat succint modificări esenţiale care au avut loc în ultimii ani în sectorul gaze în Europa, care oferă oportunităţi majore şi pentru R.Moldova în direcţia îmbunătăţirii situaţiei economice a ţării nostre şi a imaginii noastre în cadrul european.

Bibliografie / Bibliography

The Decision of the Ministerial Council of the Energy Community on the implementation of Directive 2009/72/EC, Directive 2009/73/EC, Regulation (EC) 714/2009 and Regulation (EC) 715/2009 and amending Articles 11 and 59 of the Energy Community Treaty, Chisinau, Moldova, October 06, 2011

Directive 2009/73/EU of July 13, 2009, concerning common rules for the internal market in natural gas, Official Journal of the European Union, August 14, 2009

[36] Sursa: http://www.gazprom.ru/press/news/2011/december/article127168/
[37] Sursa: http://www.opcom.ro/opcom/anunturi_stiri/stiri.php?id_stire=975&lang=ro
[38] Reţeaua Europeană a Operatorilor de Sisteme de Transport al Energiei Electrice (ENTSOE) şi de Gaz (ENTSOG)
[39] Surse: ***2009-2010 Report on Progress in Creating the Internal Gas and Electricity Market***, Technical Annex, European Commission, Brussels, 9 June 2011, pp. 19,20 şi ***Market Observatory for Energy – Quaterly Reports on European Gas Markets***, Comisia Europeană, DG Energy, Brussel
[40] Realizarea proiectului din Odesa este preconizată pentru anul 2015. Sursa: www.gie.eu.com
[41] Sursa: http://gazprom.ru/about/marketing/europe/

Market Observatory for Energy – Quarterly Reports on European Gas Markets, DG Energy, European Commission, Brussels, Belgium, 2008-2011

Energy Sector Inquiry, DG-Competition, European Commission, Brussels, Belgium, January 10, 2007

European Spot Gas Markets, ICIS Heren Gas, January 23, 2012

European Gas Markets, ICIS Heren Gas, January 16, 2012

Global LNG Markets, ICIS Heren LNG, January 20, 2012

2009-2010 Report on Progress in Creating the Internal Gas and Electricity Market, Technical Annex, European Commission, Brussels, Belgium, June 9, 2011

Heiko Lohmann, *The German Gas Market post 2005: Development of Real Competition*, Oxford Institute for Energy Studies, UK, September 2009

Natalia Timofte, *Republica Moldova în Cadrul Securităţii Europene de Aprovizionare cu Gaze Naturale*, Akademos, nr.3 (22), Chisinau, Moldova, September 2011

BP Statistical Review of World Energy, June 2011

Methodology and Specifications Guide: European Natural Gas Assessments and Indices, Platts, August 2011

European Voice, September 29, 2011

Simon Pirani, *Russian and CIS Gas Markets and Their Impact on Europe*, Oxford Institute for Energy Studies, UK, May 2009

Simon Pirani, *The Impact of the Economic Crisis on Russian and CIS Gas Markets*, Oxford Institute for Energy Studies, UK, November 2009

Simon Pirani, Jonathan Stern and Katja Yafimava, The April 2010 Russo-Ukrainian gas agreement and its implications for Europe, Oxford Institute for Energy Studies, UK, June 2010

Jonathan Stern and Howard Rogers, *The Transition to Hub-Based Gas Pricing in Continental Europe*, Oxford Institute for Energy Studies, UK, March 2011

European Gas Daily, Platts, vol.16, nr.131, July 12, 2011

William Powell, *Gas Prices Test Oil Link, 2011 Global Energy Outlook – Gas Markets*, Platts International Gas Report, Decembrie 2010

Klaus Schäfer, *Natural gas markets in Europe – Challenges and developments*, Chairman of the Board of Management of E.ON Ruhrgas AG, August 25, 2010

Energy Community: www.energy-community.org

European Union law: www.eur-lex.europa.eu

European Union: www.europa.eu

European Commission: www.ec.europa.eu

The National Agency for Energy Regulation: www.anre.md

Moldovagaz JSC: www.moldovagaz.md

Gazprom JSC: www.gazprom.ru

International Monetary Fund: www.imf.org

National Bank of Moldova: www.bnm.md

National Bureau of Statistics of the Republic of Moldova: http://www.statistica.md

Romanian Power Market Operator: www.opcom.ro

Gas Infrastructure Europe: www.gie.eu.com

E.ON AG: www.eon.com